

SP7MP MTO2

Závěrečný projekt

Gabriela Pokorná

1/ Téma:

Rozvoj sociálních dovedností jedinců s PAS prostřednictvím videoprůvodce

Problém:

Ve své diplomové práci se budu zabývat sociálními dovednostmi jedinců s poruchou autistického spektra. Jedinci s poruchou autistického spektra mají mimo jiné oslabenou stránku sociálních dovedností, komunikace a chování v nejrůznějších sociálních situacích. Aby se pro ně situace staly přehlednější, předvídatelnější a snadněji zvládnutelné, využívají celou řadu prostředků jako např. vizuální podporu (obrázky, fotografie, VOKS apod.), osobního asistenta, videotrénink atd.

Cílem mojí diplomové práce je pro vybrané jedince vytvořit tzv. videoprůvodce, kterého budou moci v nepřehledné nebo složité situaci, kterou nezvládají, využít a lépe se tak v ní zorientovat a snadněji ji zvládnout. Pokud se jedinec s PAS bude s videoprůvodcem cítit bezpečněji, komfortněji, jistěji, případně pokud zvládne situaci lépe, bez problému nebo dokonce sám, splní videoprůvodce svůj účel. Součástí práce bude vytvoření metodiky videoprůvodce. Výzkum se bude týkat efektu videoprůvodce na jedince s PAS v konkrétní problémové situaci, respektive bude zkoumat sociální situace bez a s použitím videoprůvodce.

2/ Hlavní výzkumná otázka:

Jak ovlivní videoprůvodce průběh sociální situace jedince s PAS?

Vedlejší výzkumné otázky:

Jak ovlivní videoprůvodce prožívání sociální situace jedince s PAS?

Jak ovlivní videoprůvodce chování v sociální situaci jedince s PAS?

Jak efektivně vytvořit videoprůvodce?

3/ Kvalitativní výzkum

Vybrala jsem si kvalitativní výzkum, protože se chci zabývat vybranými jedinci a jejich osobní situací. Každý jedinec má své konkrétní problémy v konkrétní situaci, bude také hercem ve svém videoprůvodci.

Videoprůvodce bude vytvořen pro konkrétní osobu s PAS, v sociální situaci, ve které dochází k jakýmkoli problémům a při které je potřeba jedinci s PAS pomáhat. Využívat budu pozorování, kazuistiky a rozhovory, budu tedy pracovat se slovy ne s čísly, budu interpretovat výpovědi jedinců s PAS a jejich nejbližších, formou pozorování pak sledovat přímé výsledky v sociálních dovednostech. Využívám tedy nestandardizované metody sběru dat.

4/ Sběr dat, výběr výzkumných jednotek

Kontaktovat výzkumné jednotky (resp. jejich rodiče či zákonné zástupce) bych chtěla prostřednictvím organizace APLA, ve které pracuji jako osobní asistentka a kde mi také pomohou s předvýběrem těch jedinců, pro které by vytvoření videoprůvodce mohlo být zajímavé a užitečné. Výběr tedy bude záležet především na tom, kteří rodiče budou chtít své děti zapojit. Počítám s 3-5 jedinci s PAS (pravděpodobně s Aspergerovým syndromem nebo s vysokofunkčním autismem), s každým z nich bych ráda zpracovala videoprůvodce třemi sociálními situacemi (jako např. nakupování, cestování dopravním prostředkem, oslovení cizího člověka za účelem požádání o radu nebo pomoc apod.)

Nejprve tedy proběhnou rozhovory s jedinci s PAS a s jejich rodiči, ze kterých vyhodnotím, které situace ve videoprůvodci zpracujeme. Následně dojde k pozorování jedince v konkrétní problémové situaci bez videoprůvodce. Z pozorování vyhodnotím, jak je třeba video natočit, na co se zaměřit, co by mohlo nastat apod. Uvažuji také o zopakování situace bez videoprůvodce několikrát (asi 3krát) po sobě a zaznamenání případných změn, zlepšení či zhoršení chování a zvládnutí situace jedincem. To mi poslouží k tomu, abych poukázala, že i přes nacvičování a opakování situace nedojde ke zlepšení. Následně video natočíme v konkrétní situaci tak, jak by mělo vypadat správně, herec bude zatím pouze figurant (ne jedinec s PAS). Video shlédne jedinec s PAS a osobně se vydá natočit situaci nyní už s videoprůvodcem (např. ve smartphonu nebo tabletu), ve kterém prozatím hraje figurant. Po natočení videa s jedincem s PAS dojde k jeho okomentování (např. na co se zaměřit, podle jakých detailů se řídí, na co se dívá, co by chtěl zabrat apod.) a k případnému přetočení videa podle připomínek. Poslední pozorování bude probíhat už v konkrétní situaci s konkrétním jedincem, kterému videoprůvodce slouží a ve kterém je sám hercem. Pozorování se zaměří na chování jedince v této situaci, jak situaci zvládá, k čemu dochází (konflikty, afekty, navázání kontaktu apod.) po následném rozhovoru i na prožívání jedince této situace.

5/ Návrh postupu

1. rozhovor s rodiči
2. rozhovor s jedincem s PAS
3. na základě rozhovorů výběr vhodných situací
4. absolvování konkrétních situací bez videoprůvodce - pozorování
5. natočení videoprůvodce s figurantem
6. shlédnutí videa (s figurantem) jedincem s PAS
7. absolvování situace s videoprůvodcem jedincem s PAS, natočení situace, pozorování
8. shlédnutí videa (s jedincem s PAS) jedincem s PAS a připomínky k videu
9. případné přetočení videa
10. využívání videoprůvodce, pozorování

Scénář rozhovoru

1. Všeobecné informace o dítěti a jeho nejčastějších problémech v sociálních situacích
2. Konkrétní sociální dovednosti
3. Komunikační dovednosti dítěte
4. Sociální vztahy v rodině
5. Sebergulační dovednosti
6. Přátelé dítěte a širší sociální okolí
7. Konkrétní sociální situace a problémy
8. výběr vhodných sociálních situací

6/ Praktické a etické problémy

1. Mohlo by se přihlásit příliš málo dětí (resp. rodičů). Pak zvolím osobnější formu kontaktu a budu se snažit vysvětlit, jaký přínos bude mít videoprůvodce pro děti s PAS a rodiče tak přesvědčit.
2. Rodiče mi nebudou chtít sdělit informace o svých dětech. Ujistím je, že informace v mé práci budou anonymní a nebudu sdělovat příjmení dětí, případně i smyšlená jména. Budu opatrně zacházet s osobními informacemi.
3. Budu také potřebovat souhlas s pořizováním videozáznamu. Pokud si to někteří nebudou přát, můžu jim zaručit, že video zůstane pouze pro jejich osobní účely, že je nebudu zveřejňovat ani pro účely práce. Identita jedince totiž z principu videa nelze vymazat.
4. S největší pravděpodobností budu mít problémy s natáčením na některých místech např. v obchodě. Nejprve se pokusím situaci vyjednat, pokud se to nepodaří zvolím nějaký menší obchod, kde by to nemusel mít takový problém. Myslím, že problém s natáčením nastane na více místech než je obchod.

7/ Rozhovor s informátorem

Pro rozhovor jsem si vybrala zaměstnankyně organizace APLA. Tato organizace pro mě bude zásadní při zprostředkování kontaktů na rodiče dětí, při výběru dětí, při řešení organizačních záležitostí apod.

Následující poznámky jsou volným přepisem toho, k čemu jsme v rozhovoru dospěly, co jsme řešily:

1. Možnost kontaktování rodičů

- v organizaci APLA, ve které pracuji jako osobní asistentka, mi přislíbily možnost kontaktovat jejich prostřednictvím vybrané rodiče a nabídnout jim možnost spolupráce na mojí diplomové práci a vytvoření videoprůvodce pro jejich dítě.

2. Výběr dětí

- v organizaci APLA také společně vytipujeme děti, pro které by byly dílny vhodné, tyto rodiče posléze oslovím ještě zvláště s podrobnějšími informacemi a nabídkou osobní schůzky.

3. Další schůzka s metodičkou

- další možnost, kterou mi nabídly a ráda jí využiji, je schůzka s metodičkou, která se tomuto tématu podrobněji věnuje. S tou bych mohla dopilovat konkrétní témata, zaměření na vybrané sociální dovednosti, případné komplikace, rady, nápady.

4. Finanční možnosti

- finance mi žádné poskytnout nemohou. Navrhly mi, abych uvažovala o možnosti přihlásit se do nějakého projektu, který nabízí nějaká společnost za účelem financování takovéto akce (např. od O2).

5. Celkový názor na videoprůvodce

- celkově se jim nápad líbil, přišel jim přínosný a zajímavý. Projevily zájem také o metodiku k videoprůvodci. Myslím si, že mám šanci získat pro tento projekt děti. Vhodnější jim připadají děti s Aspergerovým syndromem nebo děti s vysokofunkčním autismem.

8/ Návrh modifikace výzkumu

Výzkum jsem již modifikovala, prakticky jsem ho při práci na úkolech (které jsem průběžně odevzdávala), konzultaci v APLE a konzultaci s vedoucím práce celý přetransformovala. Průběžné úkoly mi pomohly uvědomit si slabé stránky mé práce a také lépe vytáhnout podstatu toho, o co mi v práci jde. Původní projekt, který jsem v průběhu semestru zpracovávala, jsem vložila za seznam použité literatury (tedy za tento projekt).

9/ Seznam literatury

BAZALOVÁ, B. *Poruchy autistického spektra: v kontextu české psychopedie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 278 s. ISBN 9788021059306.

BENDOVÁ, P. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. Olomouc: UP, 2006. ISBN 80-244-1436-8.

ČERNÁ, M. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, 222 s. ISBN 978-802-4615-653.

FRITH, U. *Autism: explaining the enigma*. *Autism: explaining the enigma*. ISBN 0631229000.

GRIFFIN, S. *300 her pro děti s autismem: rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 129 s. ISBN 9788026201779.

PATRICK, N. *Rozvíjení sociálních dovedností lidí s poruchami autistického spektra: typy a strategie pro každodenní život*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 157 s. ISBN 9788073678678.

SIMMONS, K. *Autism tomorrow: the complete guide to help your child thrive in the real world*. ISBN 9780972468220.

SCHOPLER, E. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, 271 s. ISBN 9788073678982.

VALENTA, M. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2009, 366 s. ISBN 9788073201371.

ZIKL, P. *Využití ICT u dětí se speciálními potřebami*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 127 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4738-529.

Zajímavé téma i aktivita, takto praktická práce je obtížnější na promýšlení a zasazování do rámce výzkumného postupu (téměř by mi tady seděl akční výzkum z hlediska jeho fází), přeji hodně zdaru!

PŮVODNÍ PROJEKT

1/ Téma:

Výtvarné dílny zaměřené na rozvoj sociálních dovedností pro jedince s PAS

Problém:

Jedinci s poruchou autistického spektra mají mimo jiné oslabenou stránku sociálních dovedností, komunikace a chování v nejrůznějších sociálních situacích. Cílem mojí diplomové práce je pro vybrané jedince uspořádat soubor výtvarných dílen zaměřených právě na rozvoj těchto dovedností a to prostřednictvím nových médií (animace, video, projekce, dramatizace apod.). Každý účastník dílen si vytvoří vlastní audiovizuální „encyklopedii chování v sociálních situacích“, kterou bude moci využívat i později pro připomenutí a ujasnění si některých situací.

Výzkum se bude týkat vlivu těchto dílen na sociální dovednosti účastníků, respektive bude zkoumat míru sociálních dovedností před a po dílnách. Cílem výzkumu tedy je zjistit, jakou budou mít výtvarné dílny zaměřené na rozvoj sociálních dovedností vliv na vybrané jedince s PAS a jestli dojde ke zlepšení jejich sociálních dovedností.

Otázka:

Vliv výtvarné dílny na sociální dovednosti jedince s PAS?

2/ Hlavní výzkumná otázka:

Jak ovlivní výtvarné dílny zaměřené na rozvoj sociálních dovedností vybrané jedince s PAS a jejich sociální dovednosti?

Vedlejší výzkumné otázky:

Jsou pro jedince s PAS vhodnější klasické výtvarné techniky nebo nová média?

Může mít vytvoření osobní „encyklopedie sociálního chování“ vliv na zlepšení sociálních dovedností jedince s PAS?

Jak vnímají osoby s PAS vlastní problémy v sociálních chování?

Mají snahu osoby s PAS zlepšit vlastní sociální dovednosti?

Jak vnímají sociální dovednosti jedinců s PAS jejich nejbližší (rodiče, sourozenci) před a po absolvování dílny?

3/ Kvalitativní výzkum

Vybrala jsem si kvalitativní výzkum, protože se chci zabývat vybranými jedinci a jejich osobní situací. Vliv, který na jejich sociální dovednosti bude výtvarná dílna mít, nelze aplikovat všeobecně na všechny jedince s PAS. Nejvíce budu využívat rozhovor a pozorování, uvažuji i o dotazníku, který se ale bude týkat pouze vybraných jedinců a jejich vnímání svých sociálních dovedností. Budu tedy pracovat se slovy, ne s čísly, budu interpretovat výpovědi jedinců s PAS a jejich nejbližších, formou pozorování pak sledovat přímé výsledky v sociálních dovednostech. Využívám tedy nestandardizované metody sběru dat.

4/ Sběr dat, výběr výzkumných jednotek

Sbírat data bych chtěla především prostřednictvím rozhovorů s rodiči dětí s PAS a s dětmi samotnými.

Případně uvažuji o pozorování v konkrétních sociálních situacích. Sbírat data tedy budu před samotnými

dílnami rozhovorem s rodiči a rozhovorem s dětmi a po absolvování bloku dílen. Kontaktovat rodiče dětí bych chtěla prostřednictvím organizace APLA, ve které pracuji jako osobní asistentka a kde mi také pomohou s předvýběrem těch dětí, pro které by moje dílny mohly být zajímavé a přínosné. Kontaktovat tedy budu asi 20 rodičů dětí s PAS, z toho bych chtěla vybrat 3-6 dětí, se kterými budu pracovat přímo v dílně. Výběr tedy bude záležet především na tom, kteří rodiče budou chtít své děti zapojit.

5/ Scénář rozhovoru

9. Všeobecné informace o dítěti a jeho nejčastějších problémech v sociálních situacích
10. Konkrétní sociální dovednosti
11. Komunikační dovednosti dítěte
12. Sociální vztahy v rodině
13. Seberegulační dovednosti
14. Přátelé dítěte a širší sociální okolí
15. Konkrétní sociální situace a problémy

6/ Praktické a etické problémy

5. Mohlo by se přihlásit příliš málo dětí (resp. rodičů). Pak zvolím osobnější formu kontaktu a budu se snažit vysvětlit, jaký přínos budou mít výtvarné dílny pro děti s PAS a rodiče tak přesvědčit.
6. Mohlo by se přihlásit více dětí než je třeba. Pak uspořádám dílny pro několik účastníků s tím, že se jedná o předvýběr, kde si určím, které děti jsou nejvhodnější a pro které budou mít dílny největší význam.
7. Rodiče mi nebudou chtít sdělit informace o svých dětech. Ujistím je, že informace v mé práci budou anonymní a nebudu sdělovat příjmení dětí, případně i smyšlená jména. Budu opatrně zacházet s osobními informacemi.
8. Budu také potřebovat souhlas s fotografováním dětí při dílnách a s pořizováním videozáznamu, který bude pouze pro mé využití. V diplomové práci se objeví pouze fotografie, na kterých nebudu vidět obličeje dětí, nebo budou fotografie upravené tak, aby nebylo poznat o koho jde.

7/ Rozhovor

Pro rozhovor jsem si vybrala zaměstnankyně organizace APLA. Tato organizace pro mě bude zásadní při zprostředkování kontaktů na rodiče dětí, při výběru dětí, při řešení organizačních záležitostí apod.

Následující poznámky jsou volným přepisem toho, k čemu jsme v rozhovoru dospěly, co jsme řešily:

6. Možnost kontaktování rodičů

- v organizaci APLA, ve které pracuji jako osobní asistentka, mi přislíbily možnost kontaktovat jejich prostřednictvím vybrané rodiče a nabídnout jim možnost výtvarných dílen jako volnočasovou aktivitu.

Tento projekt budou zaštiťovat, aby působil pro rodiče dostatečně věrohodně a spolehlivě. Informace o výtvarných dílnách bych chtěla graficky zpracovat do letáčku, aby rodiče na první pohled zaujal a nalákal je tak ke čtení. Tyto letáčky rozešlu prostřednictvím APLY.

7. Výběr dětí

- v organizaci APLA také společně vytipujeme děti, pro které by byly dílny vhodné, tyto rodiče posléze oslovím ještě zvláště s podrobnějšími informacemi a nabídkou osobní schůzky.

8. Poskytnutí prostor

- dalším tématem byla možnost poskytnutí prostoru. Organizace APLA vidí možnost v domluvě se ZŠ Štolcova, kde i oni využívají v době odpoledne školní prostory ke svým kroužkům. Navrhly mi také, abych přemýšlela o možnosti individuálních dílen. Individuální dílny by se konaly u vybraných klientů doma, odpadla by tak starost se zajišťováním prostor.

9. Možnost navštívení výtvarných dílen – keramického kroužku, který v APLE probíhá

- nabídly mi také, že můžu navštívit výtvarné dílny – keramický kroužek, který probíhá pravidelně v prostorách APLY. Zde bych viděla konkrétní práci s dětmi, ujasnila bych si na co se ve svém výzkumu chci zaměřit, jak budu pracovat. Této možnosti bych v co nejbližší době ráda využila.

10. Další schůzka s metodičkou

- další možnost, kterou mi nabídly a ráda jí využiji, je schůzka s metodičkou. S tou bych mohla dopilovat konkrétní témata dílen – konkrétní zaměření na vybrané sociální dovednosti.

11. Finanční možnosti

- finance mi žádné poskytnout nemohou. Bylo by vhodné, kdyby dílny byly zdarma, všechno zařízení si musím obstarat sama. Navrhly mi, abych uvažovala o možnosti přihlásit se do nějakého projektu, který nabízí nějaká společnost za účelem financování takovéto akce (např. od O2).

12. Celkový názor na konání výtvarných dílen

- celkově se jim nápad dílen líbil, přišel jim přínosný a zajímavý. Myslí si, že mám šanci získat pro tento projekt děti. Vhodnější jim připadají děti s Aspergerovým syndromem nebo děti s vysokofunkčním autismem. Zapřemýšlet bych měla nad výzkumem, který nemůže vyzkoumat všeobecně to, co si dal za cíl.

8/ Návrh modifikace výzkumu

Výzkum se nebude týkat vlivu výtvarných dílen na sociální dovednosti účastníků, nemůže zkoumat míru sociálních dovedností před a po dílnách. Může zkoumat průběh dílen a reakce dětí a sociálních dovedností, které se budou projevovat v průběhu konání dílen. Ke sběru dat tedy budu využívat pozorování (v průběhu konání výtvarné dílny), rozhovor s rodiči (na téma sociálních dovedností dětí), případové studie konkrétních dětí a analýzu výsledků činnosti (z výsledků výtvarných dílen).

9/ Seznam literatury

GRIFFIN, Simone a Dianne SANDLER. *300 her pro děti s autismem: rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 129 s. ISBN 9788026201779.

PATRICK, Nancy J a Miroslava JELÍNKOVÁ. *Rozvíjení sociálních dovedností lidí s poruchami autistického spektra: tipy a strategie pro každodenní život*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 157 s. ISBN 9788073678678.

SCHOPLER, Eric, Robert Jay REICHLER a Margaret LANSING. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, 271 s. ISBN 9788073678982.

BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra: v kontextu české psychopedie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 278 s. ISBN 9788021059306.

VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2009, 366 s. ISBN 9788073201371.

BABYRÁDOVÁ, Hana. *Výtvarná dílna*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, 289 s. ISBN 8072547054.

LIEBMANN, Marian. *Skupinová arteterapie: nápady, témata a cvičení pro skupinovou výtvarnou práci*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 279 s. ISBN 9788073677299.

ŠICKOVÁ-FABRICI, Jaroslava. *Základy arteterapie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 167 s. ISBN 9788073674083.

FRITH, Uta. *Autism: explaining the enigma*. *Autism: explaining the enigma*. ISBN 0631229000.

SIMMONS, Karen L., DAVIS, Bill. *Autism tomorrow: the complete guide to help your child thrive in the real world*. ISBN 9780972468220.